

FNs høykommissær for menneskerettigheter, Navanethem Pillay, ba i en tale i FN nylig om troverdig, uavhengig og gjennomiktig etterforskning for å identifisere straffbare forhold i Gaza og Israel. Debatten bør starte i Norge.

Tid for Midtøsten-tribunal

KRONIKK

Ketil Lund, dommer i høyesterett
Terje Einarsen, dr. juris
Jan Borgen, advokat

Palestinere og israelere har mislykkes med å skape fred og rettferdighet i mange år. Det samme har utenlandske politikere og diplomater, mange av disse har forsterket elendigheten. Det er ingen løsning i sikte. Frustrasjonen og mangelen på empati for «de andre» synes utstrakt. Mange folk i Israel godtar massedrapene på sivile og terroriseringen av innbyggerne i Gaza, for å bli kvitt terrorrakettene til Hamas.

Mange palestinere synes å støtte drap på uskyldige i Israel. Mens politikerne i Midtøsten ofte går foran som dårlige eksempler på lederskap med hatefulle tale og uforsonlig, ja forbrytersk, vilje, gjentar andre det samme mantra: «Partene må stoppe konflikten og forhandle.» Det får ingen reell betydning, for Israel er den sterke part og tar ikke sjansen på å miste sin rest av sikkerhet ved å akseptere forslag som kunne vært gode hvis palestinerne hadde hatt andre intensjoner og ledere. Palestinerne kan ikke gi opp som et selvstendig folk; deres ledere synes ikke å ha noe å vinne på en mer forsonende linje overfor okkupasjonen.

Tilbake til start

Vil USA med president Obama i spissen klare å presse Israel til varig fred og rettferdighet med diplomatiske virkemidler? Etter alt å dømme er det like urealistisk som mye annet. Og våpenhvile med full israelsk tilbaketrekking, betyr bare at man er tilbake til start.

Det kreves nye virkemidler, ikke mer bruk av de gamle. Denne erkjennelsen deles ikke av verdens politikere og diplomater selv etter 60 år med mislykkede forsøk, og det er en vesentlig del av problemet. Det er imidlertid et faktum at demokrati og rettsstat må utvikles hånd

Frykten hjernevasker begge befolkninger til å velge skruppelløse ledere

i hånd, og gjør det påkrevd med uavhengig rettshåndheving som svar på alvorlige forbrytelser begått av ledere på palestinsk og israelsk side. Verdenssamfunnet må med andre ord legge til rette for å kunne straffeforfølge militære og politiske ledere og andre ansvarlige for en internasjonal domstol.

Dårlige ledere reproduseres

Praktisk betyr det at Sikkerhetsrådet etablerer en spesialdomstol lik Jugoslavia-tribunalet og Rwanda-tribunalet. Alternativt aktiveres Straffedomstolen i Haag (ICC). Selv om Israel ikke er medlem av ICC og Palestina ikke er anerkjent som stat av FN, kan Sikkerhets-

FORBRYTERSK: Politikerne i Midtøsten går ofte foran som dårlige eksempler på lederskap med hatefulle tale og uforsonlig, ja forbrytersk, vilje. En student ser på bildet av døde palestinske barn i en demonstrasjon utenfor FNs kontorer i Saana i Yemen i går.

FOTO: KHALED ABDULLAH, REUTERS / SCANPIX

rådet henviser situasjonen i Palestina og Israel til ICC på samme måte som Sikkerhetsrådet henviser Darfur til ICC enda Sudan ikke er medlem av ICC.

På grunn av USAs vetorett ville normalt slike forslag være sjanseløse. Med en ny president i USA har verden imidlertid en stor mulighet; det kan ikke utelukkes at Obama, utdannet ved et av verdens ledende juridiske læresteder, Harvard Law School, kjent for innovativ rettslig tenkning, vil ta det på alvor.

Da den viktigste hindring for varig og rettferdig fred jo er at de samme dårlige lederskapene i Midtøsten reproduserer seg selv, er demokratiske valg ikke nok: frykten for skruppelløse ledere hos den annen part dels tvinger, dels hjernevas-

ker begge befolkninger til å velge skruppelløse ledere. Dette kan det hende at Obama også ser.

Norge må ta initiativ

Forslaget om en varig internasjonal straffedomstol for Midtøsten bør fremmes av et presumpitivt engasjert og nøytralt land som Norge. Ideen er partsnøytral: Uavhengig etterforskning og rettsprosess vil være rettet mot enkeltindivider uavhengig av side i konflikten. Retten skal håndheves uten hensyn til politiske interesser og militære løsningsforslag. Kjennetegnet ved en rettsstat er nettopp at rett står over makt. Kan så noen være imot en rettferdig rettergang for de mest

ansvarlige forbrytere? Eller imot at verdens muslimer får se at også ledere støttet av Vesten kan stilles internasjonalt til ansvar? Absolutt, de fleste politikere, statsvitere og journalister har aldri forstått hva som er nødvendig for å kunne skape levedyktige demokratier med like rettigheter for alle folk og borgere. Forslaget vil derfor bli forsøkt avvist som urealistisk, og latterliggjort.

Vil tvinge frem endringer

Ta følgende i betraktning: Hvis en internasjonal straffedomstol blir opprettet, vil det kunne tvinge frem store endringer i tenkningen både på palestinsk og israelsk side og helt nye lederskap vil vokse frem, nemlig lederskap som vil måtte søke sitt handlingsrom innenfor den internasjonale strafferettens grenser.

Etter hvert som ansvaret for de største forbrytelser blir plassert på ledere og enkeltindivider på begge sider, vil grobunnen for den kollektive stempelingen av hverandre som kriminelle og terrorister, jøder og muslimer, israelere eller palestinere, langsomt tørke ut. Domstolens tilstedeværelse vil samtidig kunne tvinge frem store rettsendringer særlig i Israel, og styrke israelske påtalemyndigheter og domstolers uavhengighet og prøvingsvilje.

Vanunu-saken som fikk mye omtale i fjor, er et levende eksempel på manglende håndheving av menneskerettighetene internt i Israel. Den retts- og mentalitetendring som straffedomstolen kanskje overraskende hurtig vil føre til, vil være den viktigste forutsetning for de løsninger som

fakta

om forfatterne

- Ketil Lund er dommer i Høyesterett.
- Terje Einarsen er dr. juris og medlem av Advokatforeningens menneskerettsutvalg.
- Jan Borgen er advokat og medlem av Advokatforeningens menneskerettsutvalg.
- Alle er medlemmer av Den Internasjonale Juristkommisjon, Norsk avdeling.

etter hvert skal sikre fred og rettferdighet for alle folk i Midtøsten. Denne forutsetningen kan ikke skapes av internasjonalt diplomati og av partene i Midtøsten alene, som erfaringen tydelig viser.

Er Gahr Støre modig nok?

I boken «Å gjøre en forskjell» (Cappelen Damm 2008) refererer utenriksminister Jonas Gahr Støre en samtale med tidligere statsminister Tony Blair i 2008, som nå er spesialutsending til Midtøsten for den såkalte kvartetten (USA, Russland, FN og EU). Blair sier at han har sluttet å tro at utvikling noe sted er mulig uten et skikkelig rettssystem (boken side 155): «Men det går ikke uten at systemet oppfattes som rettferdig for alle som kommer i befaling med det.»

Han er også sitert på følgende observasjon (side 153): «Internasjonal politikk har gått seg helt vill de siste årene, fordi det er høyresiden som har sett og forstått kampen om verdiene. Men høyresiden tyr til gale metoder, nemlig utelukkende de militære. Venstresiden på sin side har fornektet hele problemstillingen. Det eneste effektive våpenet mot terror, er bedre ideer. Vel å merke bedre ideer sett med grunnplanets øyne. Vi må rett og slett tilby noe som vinner større oppslutning, som er mer tiltrekkende, enn det radikale muslimere preker over hele Midtøsten.»

Ordene kan og må omsettes i handling, vi har pekt på hvordan. Norge kan bidra konkret hvis Støre og Regjeringen vil. Har Gahr Støre og regjeringen mot til å sette en internasjonal straffedomstol på dagsordenen for Midtøsten? Det vil gjøre en forskjell, kanskje en helt avgjørende forskjell for de ulykkelige folkene der.